

Avrupa Birliği Bilinç Düzeyinin Ölçülmesi: Isparta İli Örneği*

Timuçin KODAMAN**
Selim KANAT***
Esme SARAC****
Mustafa İLBOĞA*****
Bahadır ESER*****

ÖZET

Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) serüveni 1963 yılında imzalanan Ankara Anlaşması ile başlamıştır ve nihayetinde 17 Aralık 2004 tarihinde Avrupa Konseyi Türkiye ile katılım müzakerelerine başlamaya karar vermiştir. Bu süreçte Türkiye'nin karşılaştığı en büyük sorun, AB ile ilgili kamuoyunun bilgi eksikliği yaşamasıdır. Bu çalışmanın amacı, Isparta özelinde Türkiye'nin birlik ile ilgili bilgi seviyesinin ölçülmesidir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri,

Measuring the European Union Consciousness Level : The Case of Isparta City

ABSTRACT

In 1963 Turkey's European Union (EU) adventure started with Ankara Agreement and finally on 17 December 2004 European Council decided to start accession negotiations with Turkey. In this period, Turkish people's the most important problem was lack of information about EU. The aim of this work is, measuring Turkey's knowledge level about EU with using datas of Isparta.

Keywords :European Union, Turkey-European Union Relations

Giriş

1963 Ankara Antlaşması ile başlayan Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri yaklaşık kırkbeş senedir yer yer sancılı yer yer bahar havasında devam etmektedir. 1963 yılında başlayıp ağır aksak devam eden üyelik sürecinden bağımsız olarak 1987 yılında dönemin Başbakanı Turgut Özal tarafından yapılan tam üyelik başvurusunun Avrupa Birliği tarafından sürüncemede bırakılması ile hayal kırıklığına uğrayan Türkiye, 1995'de Başbakan Tansu Çiller döneminde Gümrük Birliği sürecine girmiştir.

* Bu makale SDÜ BAP kapsamında elde edilen verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır

** Yrd.Doç.Dr, SDÜ, İİBF, Uluslararası Bölümü Öğretim Üyesi

*** Arş.Gör., SDÜ, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü

**** Arş.Gör., SDÜ, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü

***** Arş.Gör., SDÜ, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü

***** Arş.Gör., SDÜ, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü

1999'da Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin Katılım Ortaklığı Belgesi'ni alması ile hızlanan süreç 2003 yılında Avrupa Birliği Komisyonu'nun Türkiye'nin aday ülke olmasına ilişkin tavsiyesinin ardından Aralık 2004 Brüksel Zirvesi neticesinde Türkiye'nin aday ülke olması ile ilgili mutabakat sağlanmış, Başbakan Erdoğan mutabakata imza atmıştır. Ardından 3 Ekim 2005 tarihinde Türkiye ile Avrupa Birliği arasında tam üyelik müzakereleri resmen başlamıştır.

2004 Brüksel zirvesinin öncesi ve sonrasında Türk kamuoyu Avrupa Birliği tam üyelik süreci ile yakından ilgilenmeye başlamıştır. Özellikle iç politikada oldukça fazla referans noktası olarak görülen tam üyeliğe, ilk başlarda Türk halkı oldukça büyük ilgi göstermiştir. Fakat yaşanan süreçte bu ilginin azaldığı da bilinen bir gerçektir.

Türk medyasında, kamuoyunda ve iç siyasette çok fazla tartışılan bu konunun Isparta yerelinde nasıl değerlendirilmekte olduğunun tespiti Süleyman Demirel Üniversitesi'nin bölgesel sorumluluğu ve bölgesel katkısı bağlamında bir görev olduğu düşünülerek, konunun Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi'ne bir proje olarak sunulması tarafımızdan öngörülmüştür. Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından Aralık 2006 tarihinde kabul edilen projemiz kapsamında bölge halkının Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinde olan eğilimi Avrupa Birliği hakkındaki bilinç düzeyi tespit edilmeye çalışılmıştır.

Isparta nüfusu ile orantılı olarak saptanan örnek kitle ile Isparta merkez ve ilçelerinde yapılan anket çalışması sonucunda raporun içeriğinde değerlendirilen sonuçlara ulaşılmış ve saptanan bazı ilçelerde konferanslar verilerek konu ile ilgili bilinçlendirme çalışmaları yapılmıştır. Proje ile ilgili sonuçlara girmeden önce Avrupa Birliği'nin ve Türkiye-Avrupa Birliği'nin tarihçesi konu bütünlüğu anlamında kısaca açıklanmaya çalışılmıştır.

Avrupa Birliği'nin Tarihsel Gelişimi

Her ne kadar topluluğun Avrupa Birliği adını ve şeklini alması 1992 Maastricht antlaşmasıyla olsa da Avrupa Birliği'nin tarihini 1950'ye kadar götürmek mümkündür. II. Dünya Savaşı sonrasında bazı Avrupa ülkelerinin liderleri, barışın sürdürülebilmesinin tek yolunun, ülkelerinin ekonomik ve siyasi yönlerden birleşmesi olduğuna inanmışlardır. Böylece 1950 yılında, Fransız dışişleri bakanı Robert Schuman tarafından Batı Avrupa ülkelerinin kömür ve demir sanayilerinin bütünleşmesi planlanmıştır. Sonuç olarak 1951 yılında Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT) Belçika, Batı Almanya, Lüksemburg, Fransa, İtalya ve Hollanda'dan oluşan 6 üye ile kurulmuştur. Bu devletler 1957 yılında Roma Antlaşmasını imzalamışlar, böylece Avrupa Atom Enerji Topluluğu (AAET) ve

Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) oluşturulmuştur.¹ Bu antlaşma ile üye devletler kurdukları “ortak pazar” ile aralarındaki ticari engelleri kaldırmışlardır. Temmuz 1967 yürürlüğe giren Birleşme (Füzyon) Antlaşması (Avrupa Toplulukları için tek bir Konsey ve tek bir Komisyon kuran Antlaşma) ile, üç ayrı Avrupa Topluluğunun (Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu) yürütme organları birleştirilmiştir.² Her toplulukta ayrı ayrı bulunan Konsey ve Komisyonlar her üç Topluluk için bire indirilmiştir. Kuruluşlarından itibaren AET ve AKÇT için ortak bir kurum olan Avrupa Parlamentosu ile Avrupa Adalet Divanı, EURATOM’a da teşmil edilmiştir. Bundan sonra, Avrupa Parlamentosu'nun yanı sıra, tek bir komisyon ve tek bir bakanlar konseyi vardır. Başlangıçta, Avrupa Parlamentosu'ndaki üyeler ulusal parlamentolardan seçilirken, 1979 yılında, doğrudan ilk seçimler gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede, üye ülkelerin vatandaşlarına kendi isteklerine yönelik bir seçim yapma imkanı tanınmıştır. Bu tarihten itibaren, doğrudan seçimler 5 yılda bir gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Temmuz 1987 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Tek Senedi ile Avrupa Topluluklarını kuran Antlaşmalar, ilk kez kapsamlı biçimde tadil edilmiş ve bütünleşme yolunda önemli değişiklikler yapılmıştır.

Soğuk Savaş'ın sona ermesi beraberinde topluluğun stratejilerini yeniden gözden geçirmesini ve yeni strateji arayışlarına girmesini getirmiştir. Böylelikle Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri de topluluk gündemine girmiştir. Avrupa Birliği, 1989 yılında Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine destek amaçlı bir mali çerçeve hazırlamış, bu ülkelere pazar ekonomisine geçişleri sürecinde verilecek kredilerin sağlanması için Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası'nı kurmuştur. 1989-91 yılları arasında Polonya, Çekoslovakya, Bulgaristan, Romanya ve Macaristan ile ticaret ve işbirliği anlaşmaları yapılmıştır.³ Ticaret ve işbirliği anlaşmalarının yetersiz kalması üzerine 1990 yılındaki Dublin Zirvesi'nin ardından Ortaklık Anlaşmaları gündeme gelmiştir. 1991-1995 yılları arasında 10 Avrupa ülkesi ile Ortaklık Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmalar taraflar arasındaki yasal zemini oluşturmuştur.

1992 yılında Maastricht Antlaşması imzalanmış ve üç sütun prensibi benimsenmiştir. Buna göre birliğin temelleri, üç topluluğa (AKÇT, AET ve AAET), ortak dış politika ve güvenlik politikasına,

---

¹ Atilla Sandıklı, *Türkiye'nin Dış Politikasında Avrupa Birliği ve Alternatifleri*, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 2001, s. 45.

² İrfan Kaya Ülger, *Avrupa Birliği El Kitabı*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2003, s. 153.

³ Avrupa Birliği'nin Tarihçesi, <http://www.ntvmsnbc.com/news/300076.asp> (20.02.2008)

adalet ve iç işlerinde işbirliğine dayanmaktadır.⁴ Şubat 1992’de imzalanan Kasım 1993’de yürürlüğe giren Maastricht antlaşması ile Avrupa Topluluğu, Avrupa Birliği adını almıştır. Avrupa Birliği’ni kuran Maastricht Antlaşmasından sonra yapılan zirvelerde alınan kararlar ile AB ekonomik bütünlüğünü pekiştirirken siyasi bütünlüğünü oluşturma yolunda ilerlemiştir.⁵

Maastricht Antlaşmasından sonra Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine adaylık perspektifinin verilmesi ise Kopenhag Zirvesi ile gündeme gelmiştir. 1993 tarihli Kopenhag Zirvesi’nin konuya ilişkin kararı şöyledir: “AB üyesi olmak isteyen Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri, AB üyesi olacaklardır. Katılım, ülkenin ekonomik ve siyasi koşulları yerine getirerek üyelik sorumluluklarını karşılayabildiği an gerçekleşebilecektir.”⁶

Bu karardan sonra Avusturya, Finlandiya ve İsveç 1995 yılında AB’ye üye olmuşlardır.⁷ Üye sayısının 15’e çıkmasının ardından AB’nin Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini içeren genişlemeye hazırlanma politikası kapsamında Avrupa Komisyonu bir rapor yayınlamıştır. “Gündem 2000” başlıklı ve 1997 tarihli bu rapor, aday ülkelerle ilişkiler, bu ilişkilerin nasıl ve ne şekilde geliştirileceği ve genişlemenin etkileri ile ilgili ayrıntıları içeriyordu. Raporun yayımlandığı dönemde görüş bildiren Komisyon, hiçbir aday ülkenin bu kriterleri tam olarak yerine getiremediğini vurgulamıştır. Polonya, Slovenya, Çek Cumhuriyeti, Estonya ve Macaristan’ı orta vadede bu kriterlere ulaşabilecek beş ülke olarak belirlemiştir. Diğer aday ülkeler konusunda ise katılım müzakerelerinin başlatılmasına ilişkin olarak olumsuz görüş belirtmiştir. 1997 Lüksemburg Zirvesi’nde aday ülkeler müzakerelere hazır olup olmadıkları noktasından hareketle birinci ve ikinci dalga ülkeler olarak sınıflandırılmış. Müzakerelere hazır olan ülkeler ilk dalgayı, diğerleri ise ikinci dalgayı oluşturdu. Komisyon ilk dalga ülkelerle tam üyelik müzakerelerine 1998’de başlanmasını önerdi. Ancak zirvede 10 Orta ve Doğu Avrupa ülkesinin yanı sıra Kıbrıs’ın AB üyeliği de teyit edildi. Ekim 1996’daki iktidar değişikliği nedeniyle üyelik başvurusunu geri çeken Malta ele alınmamıştır.

1998’de 10 Orta Avrupa ülkesi ve Kıbrıs’ın adaylık süreci başlatılmış. Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Polonya ve Kıbrıs’ın

⁴ Enver Bozkurt, Mehmet Özcan ve Arif Köktaş, *Avrupa Birliği Hukuku*, Nobel Yayınları, Ankara, 2001, s. 36.

⁵ *AB ve Türkiye-AB İlişkileri Temel Kavramlar Rehberi*, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003, s. 142.

⁶ Avrupa Birliği’nin Tarihçesi, <http://www.ntvmsnbc.com/news/300076.asp> (20.02.2008)

⁷ *Avrupa Birliği ve Türkiye*, Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, Ankara, 1996, s. 13.

üyelik görüşmeleri başlamıştır. Malta AB adaylığını yenilemiştir.⁸ 1999'da Berlin'de toplanan AB Zirvesi, Orta Avrupa ülkelerine verilen üyelik öncesi yardımların 2000 yılından itibaren iki katına çıkarılmasını kararlaştırdı. Helsinki Zirvesi, Birlik genişleme perspektifinin belirlenmesi bakımından da önemli bir dönüm noktasına işaret etmiş ve daha önce, 1997 Lüksemburg Zirvesinde karara bağlanan aday ülkeler listesine (Kıbrıs, Malta, Macaristan, Polonya, Romanya, Slovakya, Çek Cumhuriyeti, Slovenya, Letonya, Estonya, Litvanya, Bulgaristan) Türkiye de dahil edilerek aday ülke sayısı 13'e çıkarılmıştır.⁹ 2000'de diğer 6 aday ülkeyle üyelik görüşmeleri başladı. Yaşanan görüş ayrılıklarına rağmen AB kurumlarını, sayısını iki katına çıkan üyelere hazırlamak amacıyla düzenlenen Nice Anlaşması sonuçlandırıldı. Pek çok alanda veto uygulaması çoğunluk oyu esasıyla değiştirilmiştir.¹⁰ Avrupa Komisyonu'nda her üye ülkenin tek bir Komisyon üyesiyle temsil edilmesi ve Avrupa Parlamentosu'nun sandalye sayısının 740'a çıkarılması kararlaştırıldı.¹¹ Bakanlar Kurulu'ndaki oy dağılımı, Türkiye dışında şimdiki ve gelecekteki aday ülkeler dikkate alınarak yeniden belirlenmiştir. 2001 Aralık ayında Laeken'deki zirvede 2004 yılına kadar birliğe üyeliğe hazır olacak 10 ülkenin adı açıklanmıştır. Bunlar: Kıbrıs, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Polonya, Slovakya, Çek Cumhuriyeti ve Slovenya.¹²

Coğrafi genişlemenin yanında Avrupa Birliği kurumsal olarak da genişlemeye devam etmiştir. 1 Ocak 2002'de Avrupa tek para birimi Euro tedavüle girmiştir.¹³ 1 Mayıs 2004'te ise, Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Polonya, Slovakya ve Slovenya AB'ye üye olmuştur.¹⁴ Böylelikle Avrupa Birliği üye sayısı 25'e yükselmiştir. Ekim 2004'te ise Avrupa Birliği liderleri, birliğin ilk anayasası taslağını imzalamışlardır. Ancak Mayıs 2005'te ve Haziran 2005'te yapılan referandumlar neticesinde bu iki ülkeden Avrupa Birliği

⁸http://ansiklopedi.turkcebilgi.com/Avrupa_Birli%C4%9Fi'nin_geni%C5%9Flemi (19.01.2008)

⁹ Beril Dedeoğlu, "Avrupa Birliği Bütünleşme Süreci I: Tarihsel Birikimler", *Dünden Bugüne Avrupa Birliği*, Beril Dedeoğlu (der.), Boyut Kitapları, İstanbul, 2003, s. 61.

¹⁰ Geçmişten Günümüze Avrupa Birliği, http://www.bbc.co.uk/turkish/indepth/story/2005/09/050930_eukronoloji.shtml (20.01.2008)

¹¹ *Avrupa Birliği Kronolojisi*, <http://www.superodev.com/avrupa-birligi/avrupa-birligi-kronolojisi.html> (21.12.2007)

¹² Avrupa Birliği'nin Tarihçesi: Dünden Bugüne AB, <http://www.usakgundem.com/uahaber.php?id=7792> (20.02.2008)

¹³ Geçmişten Günümüze Avrupa Birliği, http://www.bbc.co.uk/turkish/indepth/story/2005/09/050930_eukronoloji.shtml (20.01.2008)

¹⁴ <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=264&l=1> (02.01.2008)

Anayasa Taslağına red oyu çıkınca anayasa yapılması çalışmalarını bir süre için askıya alınmıştır.¹⁵

Bu gelişmelerin ardından Ekim 2005'te Türkiye ile Avrupa Birliği arasında üyelik müzakereleri başlamıştır. Müzakereler halen devam etmektedir. Türkiye ile müzakereler devam ederken 2007 yılında ise Romanya ve Bulgaristan da birliğe katılmışlardır. Böylelikle birlik üye sayısı 27'ye ulaşmıştır. 2008 itibariyle Hırvatistan, Makedonya ve Türkiye aday ülke konumundadır.

2005 yılındaki referandumlar neticesinde askıya alınan Avrupa Birliği Anayasası çalışmaları 2007 Lizbon Antlaşması ile tekrar gözden geçirilmiştir. Antlaşmanın 2007 Aralık ayında AB liderleri tarafından imzalanmasını takiben 2008'de üye ülkelerce onaylanmaya başlanmıştır. Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesi için 27 Avrupa Birliği üyesinin tümü tarafından onaylanması gerekmektedir. Macaristan, Malta ve Slovenya anlaşmayı onaylamış durumdadırlar bu devletlerin akabinde son olarak da Fransa onay verenler listesine girmiştir. Şu ana kadar antlaşmayı referanduma sunacağını açıklayan tek ülke ise İrlanda olmuştur. Antlaşmanın 2009'da yürürlüğe girmesi öngörülmektedir.

Antlaşma Avrupa Birliği Anayasa taslağının yumuşatılmış bir halidir. Birkaç önemli noktaya değinecek olursak; AB'de 6 aylık dönüşümlü başkanlık sistemini kaldıran yeni reform antlaşması, 2,5 yıllık süre için üye ülkelerin oy birliğiyle atayacakları AB Konseyi Başkanını öngörmektedir. Ayrıca ikili çoğunluk sisteminin geçerli olmayacağı dış politika, AB bütçesi ve vergi gibi konularda karar alınabilmesi için üye ülkelerin oy birliği gerekecektir. Bunun yanında Lizbon Antlaşması metninde Anayasa taslağında olduğu gibi AB için bir bayrak, bir marş ve bir düstur belirlenmesi gibi simgesel adımlar atılmasından söz edilmemiş var olan uygulamaların sürdürülmeye devam edileceği belirtilmiştir.

Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri

1963'te Ankara Antlaşması ile başlayan ilişkiler 1973'te Katma Protokol'ün üye devletlerin parlamentolarında onaylanarak yürürlüğe girmesinden sonra farklı bir boyut kazanmış Türkiye üyelik yolunda yavaş da olsa ilerlemeye devam etmiştir. Ancak 12 Eylül 1980 darbesinden sonra 22 Ocak 1982'de Avrupa Parlamentosu, insan hakları ve demokratik hürriyetlerin yeniden sağlanmasına kadar AT-Türkiye ilişkilerinin askıya alınması konusunda AT Konseyini ve Komisyonunu ikna etmiş, ilişkiler fiilen askıya alınmıştır.¹⁶

Bundan sonra ise 14 Nisan 1987 tarihinde, Ankara Antlaşması'ndan bağımsız olarak ve Katma Protokol'de öngörülen

¹⁵ Mehmet Özcan, "Avrupa Birliği'nin Geleceği: Şafak Karanlık", <http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?id=60&type=2> (12.12.2007)

¹⁶ Mehmet Özcan, "1990 Sonrası Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri" <http://www.turkishweekly.net/turkce/makale.php?id=19> (24.02.2008)

dönemlerin tamamlanmasını beklemeden, Topluluk üyesi devletlerin başkentlerinden gelen başvuruda bulunmama uyarılarını göz ardı ederek, bir Avrupalı devlet olarak; AKÇT'yi kuran Antlaşma'nın 98. maddesine göre AKÇT'ye, AET'yi kuran Antlaşma'nın 237. maddesine göre AET'ye ve EURATOM'u kuran Antlaşma'nın 205. maddesine göre EURATOM'a tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. Türkiye'nin bu girişimine resmi cevap 1990'da gelmiş Türkiye'nin tam üyelik başvurusunun değerlendirilmesi 1992'den sonraya kalmıştır. Böylece, Türkiye'nin tam üyelik başvurusu reddedilmemiş fakat olayların gelişimine bırakılmıştır. Buna göre üye devletler 1993'e kadar TAS hedeflerine ulaşmadan tam üyelik başvurularını işleme koyamayacaklarını ancak, 1992 yılından sonra Topluluğun 15 veya 18 üye ile işleyip işlemeyeceğinin değerlendirilebileceğini, dolayısıyla Türkiye'nin durumunun da bu tarihten sonra ele alınabileceğini belirtmiştir. Gerek Türkiye'nin ekonomik koşulları gerekse Türkiye'nin demokrasi konusundaki eksiklikleri, insan hakları ve azınlıklar konularındaki sorunlar, ve gerekse Yunanistan-Türkiye sorunları ve Kıbrıs konusu nedenleri Türkiye'nin tam üyelik başvurusunun geri bırakılmasında etkili olmuştur.

Ankara Antlaşması ve Katma Protokol ile belirlenen takvimler ve yöntemler çerçevesinde Gümrük Birliği oluşturulmasına yönelik, özellikle Türk tarafının yaptığı çalışmalar 1995 yılının başından itibaren hız kazanmıştır. Ankara Antlaşması ve Katma Protokol çerçevesinde belirlenmesini gerektiren Gümrük Birliğine dayalı Son Dönemin gerçekleştirilmesi için Ortaklık Konseyi'nin 6 Mart 1995 tarihinde yaptığı toplantıdan sonra aldığı 1/95 sayılı Karar ile Türkiye 31 Aralık 1995 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.¹⁷ Böylece Ankara Antlaşması ile başlayan süreç Katma Protokol ile ikinci safhaya Gümrük Birliği ile son safhaya geçmiştir. Bu son safha da tamamlandıktan sonra Türkiye birliğe tam üye olacaktır. Bundan sonra 1997'de gerçekleştirilen Lüksemburg Zirvesinde, Türkiye'nin Topluluğa katılma ehliyeti teyit edilmiş, diğer başvuran devletlerle aynı kriterler temelinde değerlendirileceği belirtilmiş olmakla beraber, katılma görüşmeleri için, bir takvim belirlenmemiştir. Böylece, Türkiye, AB'nin yeniden genişlemesi aşamasında üyeliğe kabul edilecek 11 aday ülke arasında sayılmayarak, Topluluğun genişleme sürecine dahil edilmemiştir Bununla beraber, Türkiye'nin her alanda AB'ye daha fazla yakınlaştırılarak, katılma için hazırlamaya yönelik bir strateji oluşturulması öngörülmüştür.¹⁸

¹⁷ Türkiye-AT İlişkileri, <http://www.die.gov.tr/PROJECTS/GUMRUK/ek.html> (27.02.2008)

¹⁸ <http://www.byegm.gov.tr/yayinlarimiz/AnadolununSesi/158/T6.htm> (24.02.2008)

Bu karar Türkiye'nin tepkisi ile karşılaşmıştır. Bu ortam içinde Avrupa Birliği karşıtı görüşler ağırlık kazanmıştır. 15-16 Haziran 1998 tarihinde yapılan Cardiff Zirvesinde, AB, Türkiye'nin Lüksemburg Zirvesinden sonra gösterdiği sert tepkiyi yumuşatmak için, "Türkiye'nin Üyeliğe Hazırlanması İçin Bir Strateji" belgesi hazırlamıştır.¹⁹ Bu belge, Türkiye'nin AB'ye üyeliği konusunda, Lüksemburg Zirvesine göre daha olumlu bir yaklaşımı içermektedir. 11-12 Aralık 1998 tarihinde yapılan Viyana Zirvesinde, AB, "Türkiye'nin Üyeliğe Hazırlanması Stratejisi"nin daha da ileri götürülerek, Türkiye'nin üyeliğe hazırlanmasının ve Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerin daha da geliştirilmesinin önemine işaret etmiştir.

Türkiye'de oluşan bu tepkiyi yumuşatmak ve kopma noktasına gelen ilişkileri sürdürmek amacı ile Avrupa Birliği 1999 Helsinki Zirvesinde Türkiye'nin AB'ye tam üyelik için adaylığı resmi olarak kabul etmiştir.²⁰ Bunun sonrasında Türkiye'nin Ulusal Programına ve uyum çabalarına esas teşkil etmek üzere Avrupa Birliği tarafından tek taraflı olarak hazırlanan Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB) 24 Mart 2001 tarihinde AB Resmi Gazetesi'nde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. KOB ile 1997 Lüksemburg Zirvesi'nden bu yana Türkiye'nin AB'nin genişleme sürecine dahil edilmesi yolunda en somut adım atılmış ve tam üyeliğe hazırlık için bir yol haritası belirlenmiştir. Belgede kısa vadede 11 politik, 42 yapısal veya mevzuat değişikliği; orta vadede ise 8 politik, 52 ekonomik ve sosyal politika değişikliği yapılması öngörülmektedir. Bu Belge çerçevesinde hazırlanan Ulusal Program ve bu programda yer alan husular konusunda yıllık hazırlanan İlerleme Raporları ile Türkiye KOB'da yer alan kriterleri yerine getirmeye çalışmıştır. Bu çerçevede yapılan Zirvelerde Avrupa Birliği genelde kendi iç sorunları ile ilgilenmiş Türkiye'nin tam üyeliği konusunda kararı ilerleyen yıllara bırakmayı uygun görmüştür.

Bu çerçevede Helsinki Zirvesi'ni izleyen Santa Maria de Feira (19-20 Haziran 2000) Zirvesi'nde Türkiye'de başlatılan reform girişimlerinden duyulan memnuniyet dile getirilmekte; insan hakları, hukukun üstünlüğu ve yargı erki konularında somut gelişmeler beklendiği belirtilmekte, Komisyon'dan mevzuatta yapılacak analitik incelemenin düzenli olarak rapor edilmesini, Katılım Ortaklığı Belgesi'nin ve mali yardım için çerçeve yönetmeliğin en kısa zamanda hazırlanmasını istemiştir. 7-9 Aralık 2000 tarihlerinde toplanan Nice Zirvesi'nde ise bu belgelerin hazırlanmış olmasından duyulan memnuniyet ifade edilmiş, Türkiye'den Ulusal Programı'nı Katılım Ortaklığı çerçevesinde

---

¹⁹ Mehmet Özcan, "1990 Sonrası Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri"
<http://www.turkishweekly.net/turkce/makale.php?id=19> (24.02.2008)

²⁰ "Türkiye-AB İlişkilerinde Önemli Tarihler Kronoojisi"
http://www.tbmm.gov.tr/ul_kom/kpk/trabils.htm (01.02.2008)

hazırlamasını istenmiştir.²¹ 15-16 Haziran 2001'de yapılan Göteburg Zirvesi'nde Ulusal Program'ın hazırlanmış olmasından duyulan memnuniyet dile getirilmiş, bununla birlikte insan hakları konusunda daha ileri düzenlemelere duyulan ihtiyaç vurgulanmakta, ekonomi alanında da IMF ile imzalanan programın, ekonominin ıslahı amacıyla kararlılıkla uygulanması istenmiştir. Yıl sonundaki Laeken Zirvesi'nde (14-15 Aralık 2001) de Türkiye'nin siyasi kriterleri karşılama yolunda özellikle son anayasa değişikliğiyle önemli ilerleme kaydettiği, bu suretle katılma müzakerelerinin başlama olasılığının arttığı ifade edilmiş, bununla birlikte Türkiye'nin insan hakları başta olmak üzere ekonomik ve siyasi kriterlere uymaya devam etmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Seville'de 21-22 Haziran 2002 tarihlerinde yapılan Zirve'de Türkiye'de yapılan reformların, gerekli görülen kriterlerin yerine getirilmesi ve diğer aday ülkelere uygulanan ilkeler temelinde Türkiye'nin tam üyelik perspektifine olumlu etkide bulunmakta olduğu ifade edilmiştir. 1993 yılındaki Kopenhag Zirvesi ile başlatılan yeni genişleme süreci, yine Kopenhag'da tamamlanmıştır. Çek Cumhuriyeti, Estonya, Letonya, Macaristan, Litvanya, Malta, Polonya, Slovakya, Slovenya ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile sürdürülen müzakereler tamamlanarak bu ülkelerin 1 Mayıs 2004 tarihinde Avrupa Birliği'ne katılmasına karar verilmiştir. Bulgaristan ve Romanya'nın katılım tarihi olarak 2007 belirlenmiştir. Türkiye'ye ise «koşullu olarak müzakere başlangıç tarihinin belirleneceği bir tarih» verilmiştir. Buna göre, Türkiye'nin attığı adımlar 2004 sonuna dek izlenecek, olumlu karar çıkması halinde en kısa zaman içinde katılım müzakereleri başlayacağı belirtilmiştir. Kopenhag Zirvesi'ndeki kararlar 2004 Ekim'ine kadarki süreçte müzakerelerin başlangıcı hususunda en açık ifadelere yer vermiş, 2003'te yapılan Selanik ve Brüksel Zirveleri'nde Türkiye'nin üyeliği açısından kayda değer bir gelişme olmamıştır.

Müzakere tarihiyle ilgili kararı alacak olan Zirve'den bir önceki Zirve 17-18 Haziran 2004 tarihlerinde Brüksel'de yapılmıştır. Sonuç bildirgesinde, Türk Hükümeti'nin reformları gerçekleştirmedeki kararlılığından duyulan memnuniyet dile getirilmiş, bu düzenlemelerin uygulamaya yansımalarının önemi vurgulanmış, yargının bağımsızlığının ve işleyişinin güçlendirilmesi, temel özgürlüklerin (toplantı ve inanç özgürlükleri gibi) uygulanmasına geçilmesi, sivil-asker ilişkileri ile Güneydoğu Anadolu'daki durumun Avrupa ile uyumlulaştırılması istenmiştir. AB Konseyi'nin, Aralık 2004'te Komisyon'un sunacağı rapora ve tavsiye kararına dayanarak Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirdiğine karar vermesi halinde müzakerelere gecikme olmaksızın başlanacağı teyid edilmiştir. 17 Aralık 2004 tarihinde Brüksel'deki AB Konseyi Zirvesi'nde de, Avrupa Komisyonu'nun 6 Ekim

²¹ Türkiye Avrupa İlişkileri, <http://www.belgenet.com/arsiv/ab/nicezirve.html> (21.02.2008)

2004'te hazırladığı rapor ve tavsiye kararı doğrultusunda Türkiye ile müzakerelerin 3 Ekim 2005 tarihinde başlamasına oybirliğiyle karar verilmiştir. Müzakerelerde ele alınacak konular bakımından da Türkiye'ye farklı bir uygulama getirilmiştir. Daha önce 31 olarak uygulanan konu başlıkları Türkiye bakımından 35 olarak belirlenmiştir. Bu şekilde çerçevesi çizilen tam ortaklık müzakereleri halen devam etmektedir.

Türkiye'nin AB'ye Tam Üyelik Müzakerelerinin Kamuoyu Tarafından Algılanışı

Türkiye'nin AB'ye tam üyelik müzakerelerinin uluslararası bir boyutu olduğu kadar ulusal bir boyutu da vardır. Her ne kadar ilişkiler devlet ve hükümet başkanları ile bunun yanında bakanlar düzeyinde ve delegelerle yürütülüyor olsa da AB ve Türkiye ilişkilerinin toplumsal boyutu da vardır.

Zaten AB de geliştirdiği politikalar ile ve dönem dönem yaptığı araştırmalar ve kamuoyu yoklamaları ile toplumların kaynaşmasını ve bir AB vatandaşlığı fikrinin zihinlere yer etmesini arzuladığını her fırsatta vurgulamaktadır.

Bu nedenle bir bakıma AB devletlerin AB üyesi olmasının ötesinde aslında o devletlerin vatandaşlarının AB üyesi olmasına gayret etmektedir. Bu nedenle geliştirdiği programlar ve politikalar ile AB üyesi ve hatta aday ülke vatandaşları arasında işbirliği ve kaynaşmayı elinden geldiğince desteklemektedir. Buradan hareketle AB devletlerin birliğinin ötesinde bir bakıma halklarında birliğidir. Zaten Avrupa Birliği fikrinin doğunda da günümüzde de dile getirilen "Avrupa Birleşik Devletleri" fikri vardır.²²

Buradan hareketle birlik üye ve aday ülke vatandaşlarının birlik konusundaki düşüncelerine ve eğilimlerine büyük önem vermektedir. Bu öneme istinaden çalışmada Türkiye genelinde olduğu kadar Isparta yerelinde Birlik konusunda var olan bilgi ve eğilimin ölçülmesine çalışılmıştır. Bu noktada çalışma sonucunda elde edilen verilere değinilmesinde yarar olduğu kanısındayız.

Bulgular

%83'ü 18-48 yaş oranında olan deneklerin (şekil 1), %57'sini erkekler oluşturmaktadır.(şekil 2) Tamamına yakını okur-yazar olan örnek kitle değişik meslek gruplarından oluşmaktadır. %43'ün hayır dediği AB üyeliğine, %11'inin kararsız olduğu gözlenmiştir. Üyeliği

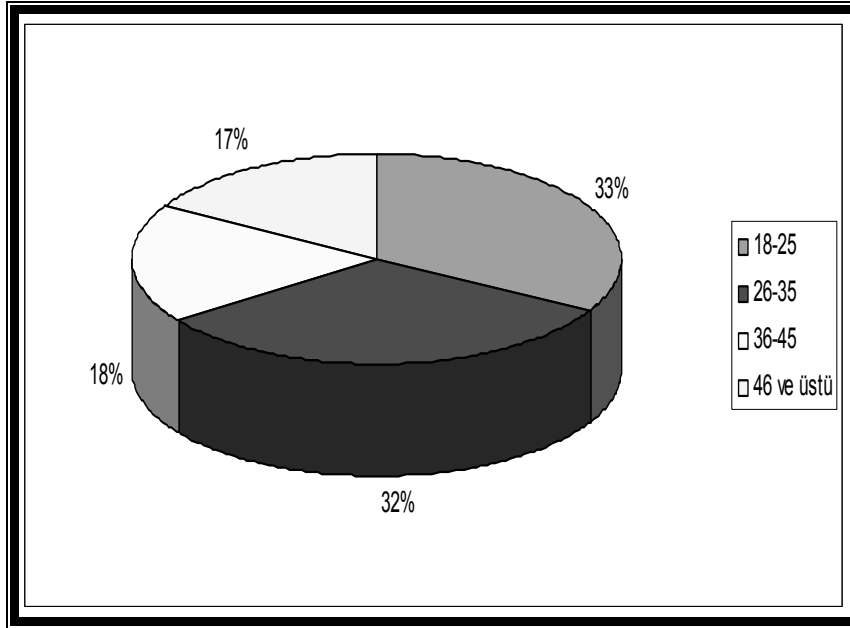
²² Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. http://en.wikipedia.org/wiki/Pre-1945_ideas_on_European_unity. (22.02.2008)

desteklemede ekonomik refah beklentisinin fazla olduğu (şekil 6) ancak, üyeliğin gerçekleşmesinin ümitsiz olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte AB hakkında genel olarak bilgi eksikliğinin var olduğu görülmektedir. Örneğin serbest dolaşım hakkının Türkiye'ye uzun vadede verilme ihtimalinin şimdiye kadar üye olmuş diğer devletlere oranla düşük olduğunu bilmeyenlerin oranı oldukça yüksektir. Deneklerin AB'yi destekleme nedenlerinde ekonomik beklentilerin ağır bastığı düşünülürse bu konudaki bilgilendirme eksikliğinin boyutu daha iyi anlaşılabilir.

Örnek Kitle Bilgileri

Yaş Aralıklarına Göre Dağılımı

Şekil 1: Örnek Kitlenin Yaş Aralıklarına Göre Dağılımı

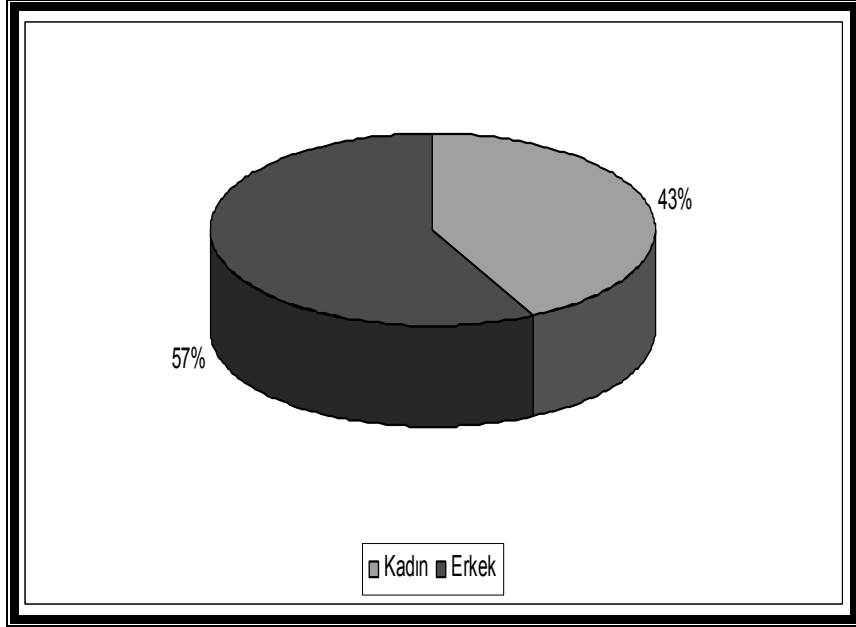

Örnek kitlenin yaş grupları bakımından dağılımı değerlendirildiğinde Türkiye geneli yaş istatistikleri ile uyumadığı sonucuna ulaşılabilir. Zira Türkiye'de 18-25 yaş grubunun genel nüfusa oranı 2007 sayımlarına göre yaklaşık %18 iken çalışmada bu oran %33 olarak görülmektedir. Bu noktada bu tutarsızlığın çalışmanın gerçekçiliği açısından bir sorun teşkil ettiği değerlendirilebilir. Ancak çalışmanın amaçları bakımından örnek kitlenin yaş dağılımı incelendiğinde dağılımın gerçekçi olduğu görülebilir. Avrupa Birliği'nin sunduğu fırsatlar büyük ölçüde 18-45 yaş grubuna hitap etmektedir.

Eğitim fırsatları bakımından durum incelendiğinde bu fırsatların hitap ettiği kesim büyük ölçüde 18-25 yaş grubudur. Bu oran çalışmada %33 gibi bir oranda ele alınmıştır. Ekonomik fırsatların değerlendirilmesi bakımından en aktif olacak grup ise girişimci yatırımcıların ağırlıklı bulunduğu 25-45 yaş grubudur. Bu oran ise çalışmada %40 oranında tutulmuştur. Bu şekilde örnek kitlenin yaş aralıkları bakımından profili Türkiye genel nüfusunun özelliklerini yansıtmaktan çok çalışmanın amaçlarına hizmet etmektedir.

Cinsiyete Göre Dağılım

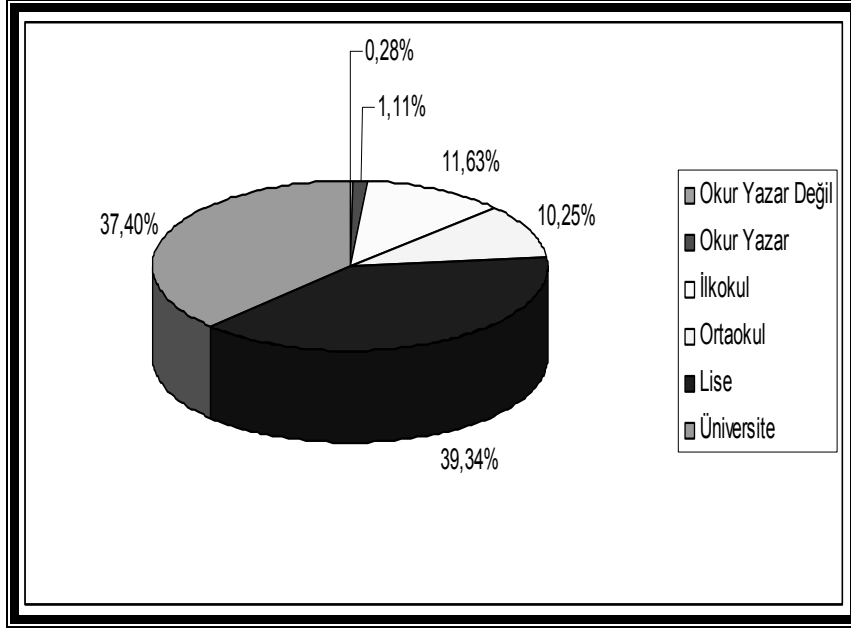
şekil 2: Örnek Kitlenin Cinsiyete Göre Dağılımı

2007 nüfus sayımı sonuçlarına bakıldığında Isparta nüfusunun yaklaşık %53'ü erkek iken %47'si de kadındır. Örnek kitle belirlenirken mümkün mertebe bu oranlardan uzaklaşılmamaya çalışılmıştır. Bu çerçevede yapılan çalışmada örnek kitlede %57 oranında erkek %43 oranında da kadın bulunmaktadır. %4 gibi küçük sayılabilecek bir sapma ile Isparta ili genel nüfus dağılımının tutturulması yapılan çalışmanın güvenilirliği açısından göz önünde bulundurulması gereken bir kıstastır.

Eğitim Durumuna Göre Dağılım

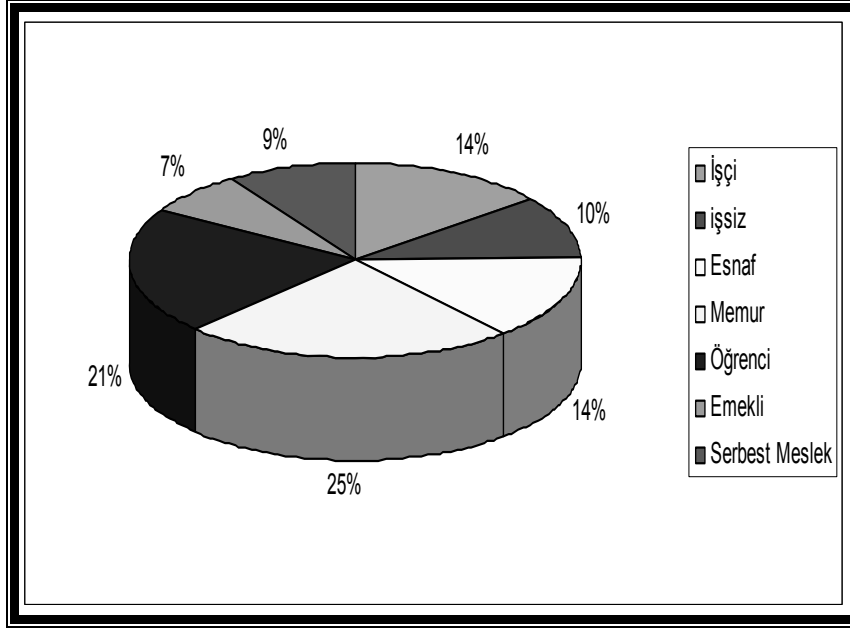
Şekil 3: Örneklem Kitlenin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

2007 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre Isparta ilinde üniversite mezunlarının il toplam nüfusuna oranı yalnızca %6'dır. Oysa bu oran yapılan çalışmada yaklaşık %37 oranındadır. Bu durumda yapılan çalışmanın Isparta il profilini yansıtmadığı sonucu çıkartılabilir. Keza bu oran Türkiye geneli açısından da benzer bir görünüm arz etmektedir. Ancak yaş grupları konusunda söz konusu olan durum eğitim açısından da söz konusudur. Zira araştırmanın hitap ettiği kitle Avrupa Birliği fırsatlarından yaş ve eğitim olarak yararlanması en muhtemel olan kitledir. Diğer bir deyişle gerek yaş gerekse eğitim durumu itibariyle Avrupa Birliği'nin sunduğu fırsatlardan ilk etapta yararlanma imkanına sahip olmayan kimselerle anketler yapılması gereksiz görülmüştür. Bu doğrultuda anket çalışmasına katılanlarına %39'u lise mezunu, %37'si üniversite mezunudur.

Meslek Durumuna Göre Dağılım

Şekil 4: Örnek Kitlenin Meslek Durumlarına Göre Dağılımı

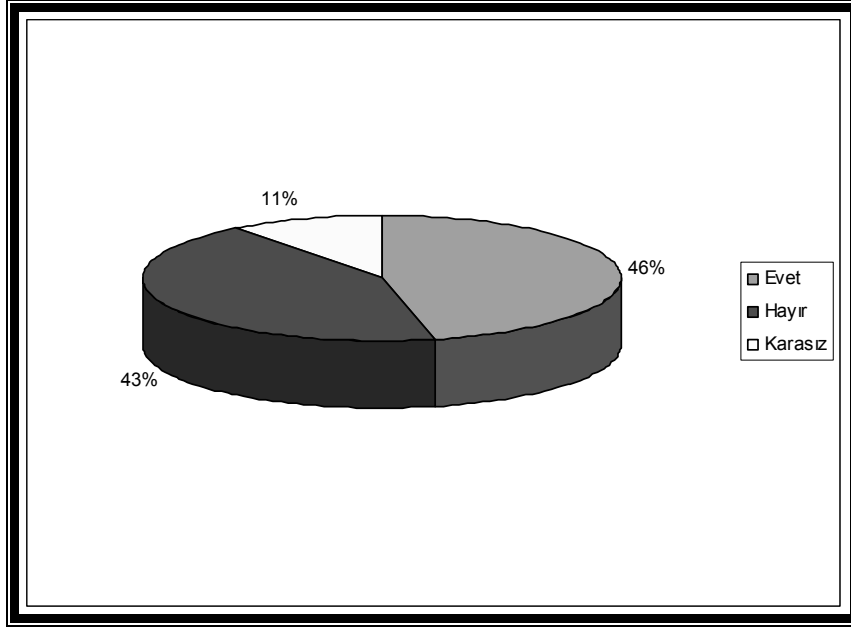

Yapılan çalışmada örnek kitle meslek grupları bakımından mümkün olan oranda çeşitlilik sağlanmaya çalışılmıştır. Diğer bir değişle anket sadece öğrenciler ya da sadece memurlar üzerinde yapılmamıştır. Bunun altında yatan neden değişik meslek gruplarının Avrupa Birliği konusundaki eğilimlerinin ve bilinç düzeylerinin çalışmaya yansıtılmaya çalışılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda örnek kitlenin %25'i memur, %21'i öğrenci, %14'ü esnaf, %14'ü işçi, %10'u işsiz, %9'u serbest meslek, %7'si de emeklidir.

Avrupa Birliği Eğilim Düzeyinin Ölçülmesi

Avrupa Birliği'ne Üyelik Eğilimi

Şekil 5: Örnek Kitlenin Türkiye'nin Avrupa Birliği Üyeliği Eğilimi

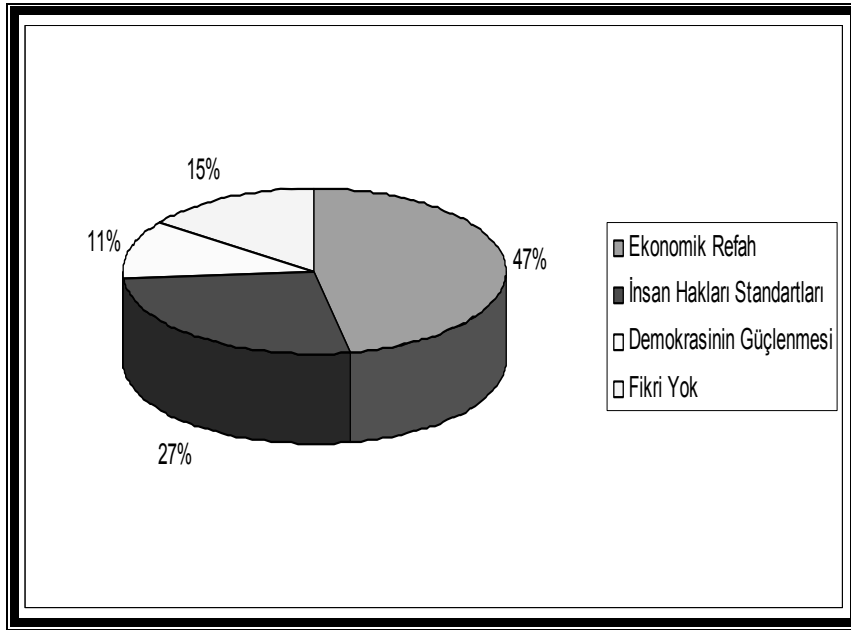

Yapılan araştırmada sorulan Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğini ister misiniz? sorusuna %46 oranda evet, %43 oranla da hayır cevabı verilmiştir. %11 gibi bir oran ise kararsız olduğunu belirtmiştir. Bu oranlar Türkiye geneli açısından değerlendirildiğinde oranın gerçekçiliği ortaya çıkmaktadır. Konuya tarihsel pencereden baktığımızda o zamanki adı ile Devlet İstatistik Enstitüsünün şimdiki adı ile Türkiye İstatistik Kurumu'nun Türkiye genelinde 2867 hanede, 6714 on sekiz yaş üzeri birey kapsanarak, 4-14 Aralık 2004 tarihleri arasında alan uygulaması gerçekleştirilen Yaşam Memnuniyeti Araştırması'na (YMA) dayanan çalışmada Türkiye nüfusunun %70.2 oranında Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği konusunda olumlu cevap verdikleri görülmektedir. TÜİK'in Aralık 2004'de yapmış olduğu çalışma Türkiye ile Avrupa Birliği müzakerelerinin başlanması yönünde olumlu karar alınan 16-17 Aralık 2004 Brüksel zirvesi öncesinde yapılmıştır. Çalışmanın yayınlanması ise Türkiye'nin üyelik müzakerelerinin başladığı tarih olan 3 Ekim 2005 öncesinde Şubat 2005'te yayınlanmıştır. Ancak müzakerelerin başlamasından sonra gelişen olayların Türkiye'de Avrupa Birliği'ne üyelik eğilimini olumsuz etkilediğine dair değerlendirmeler yapılmıştır. Hatta bu konu ile ilgili olarak TOBB başkanı Rifat

Hisarcıklıoğlu müzakerelerin resmen başlamasından bir yıl sonra Ekim 2006'da Avrupa Birliği'ne üyeliğe desteğin %50'nin altına indiğine dair yorumlar yapmıştır. Bunun ötesinde KONDA araştırma ve danışmanlık kuruluşunun Kasım 2007'de yayınladığı bir araştırma raporuna göre Türkiye'nin kesinlikle Avrupa Birliği'ne girmesi gerektiğini düşünenlerin oranı %39'dur. Bu doğrultuda bu çalışma da göstermektedir ki Avrupa Birliği ile yürütölen müzakereler çerçevesinde yaşanan gelişmeler Türkiye genelinde olduğu gibi Isparta bölgesinde de Avrupa Birliği'ne üyelik konusundaki eğilimi olumsuz yönde etkilemektedir.

Avrupa Birliği'ne Üyeliği Destekleme Nedenleri

şekil 6: Örnek Kitlenin Türkiye'nin Avrupa Birliğine Üyeliğini Destekleme Nedenleri

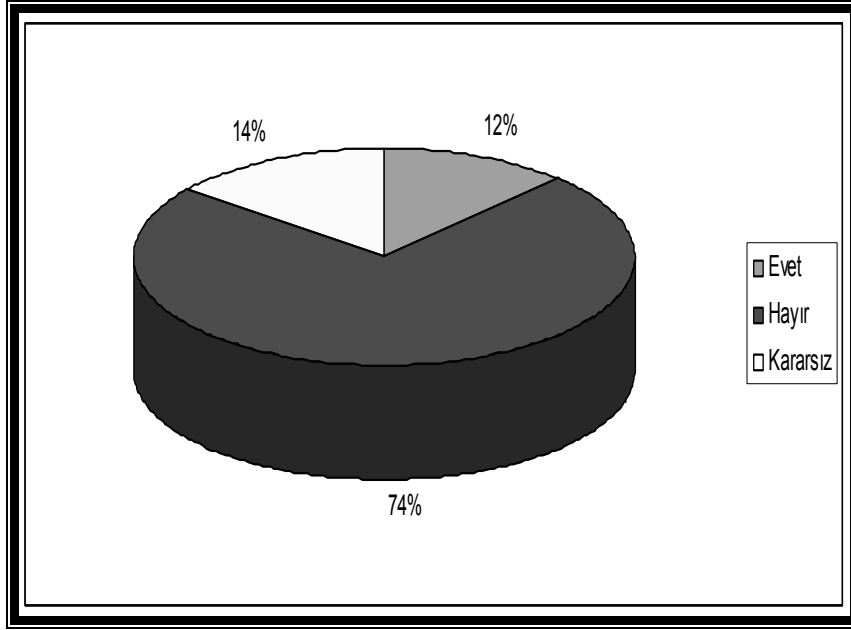
Araştırmada Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği konusunda olumlu yanıt verenler arasında %47 gibi çoğunluk bunu ekonomik nedenlerle istemektedir. Olumlu yanıt verenler %27 oranla üyeliği Türkiye'de insan hakları standartlarının iyileşeceği beklentisi ile Avrupa Birliği'ne üyeliği desteklemektedirler. Burada dikkati çeken husus %15 oranında bir grubun Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğini desteklerken bu destek için somut bir neden ortaya koymamıştır. Bu oranın büyüklüğu aslında bir kesim için somut beklentilerden ziyade 1963 yılında Ankara

Antlaşması ile başlayan sürecin bir noktadan sonra rasyonellikten ziyade duygusallıkla devam ettiğinin göstergesidir.

Avrupa Birliği Üyelğine İnanç Eğilimi

Şekil 7: Örnek Kitlenin Türkiye'nin Avrupa Birliği Üyelğine İnanç Eğilimi

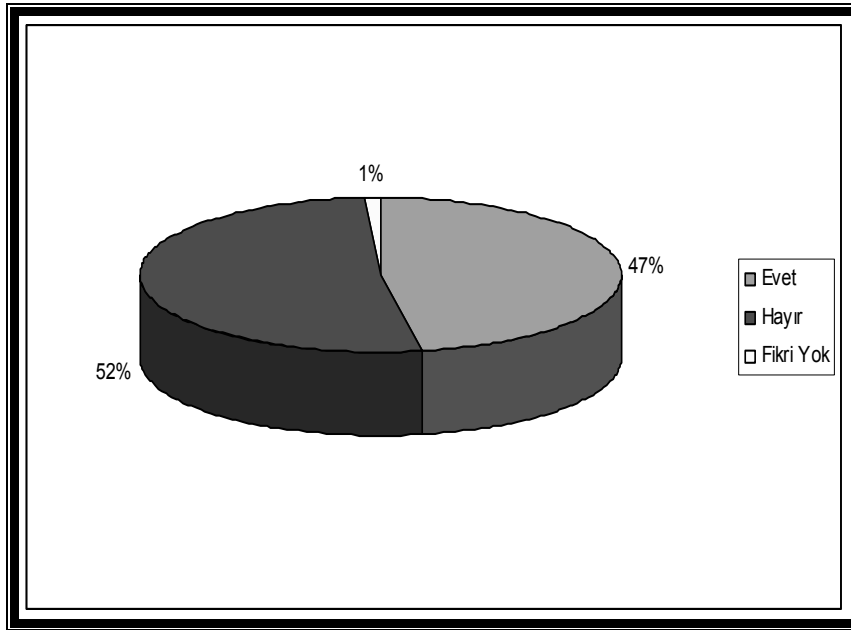

Grafik 7'de görüldüğü üzere araştırma yapılan grubun %74'ü Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olamayacağını düşünmektedir. Buna karşılık %12'lük bir kesim Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olacağını düşünürken %14'lük bir kesim bu konuda kararsızdır. Bu oranlar Grafik 5'teki oranlar ile değerlendirildiğinde daha da anlam kazanmaktadır. Grafik 5'te Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğini desteklemeyenlerin oranı %43'tür. Bu grubun Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne gireceği konusunda inançlı olmamaları doğaldır. Ancak Grafik 5'te Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine destek verenlerin ve kararsız olanların toplamı olan %57'lik oran içinden de Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olamayacağını düşünenler vardır. Öyle ki en iyimser şartlarda bile Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olmasını isteyen %46'lık kesimden %19'u istemelerine rağmen Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olacağına inanmamaktadırlar. Avrupa Birliği'ne tam üyelik konusundaki bu karamsarlıkta üyelik müzakereleri başladıktan sonra yaşanan gelişmelerin ve Avrupalı devletlerin yaptıkları tarih açıklamalarının payı

büyüktür. Tam üyelik için en erken tarih olarak dile getirilen 2015 yılı, Türk vatandaşlarının serbest dolaşımı konusunda telaffuz edilen kalıcı derogasyon değerlendirmeleri, Kıbrıs Rum kesimi ile yaşanan problemler toplumun birliğe tam üyelik inancını zayıflatmıştır.

Serbest Dolaşım Konusundaki Eğilim

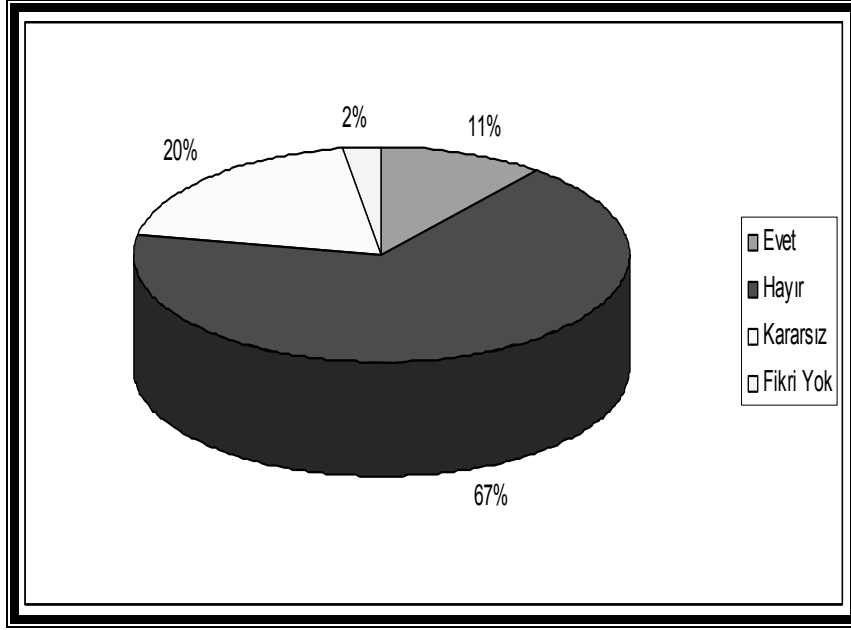
Şekil 8: Örnek Kitlenin Türkiye'nin Serbest Dolaşım Hakkı Konusundaki Eğilimi

Yapılan araştırma neticesinde %52 oranında bir kesim Türkiye'nin tam üye olsa bile kişilerin serbest dolaşımı hakkını kazanamayacağına inanmaktadır. Buna karşılık %47'lik bir oran kişilerin serbest dolaşım hakkına kazanacağına inanırken %1 gibi küçük bir kesim bu konuda fikir beyan etmemiştir. Kişilerin serbest dolaşım hakkını kazanamayacağına inananların inananlara nazaran daha yüksek oranda olmasını nedeni Türkiye'nin üyelik müzakerelerine başladıktan sonra kişileri serbest dolaşımı konusunda Avrupa Birliği içinde söz konusu olan kalıcı derogasyon söylemleri etkili olmuştur. Bunun ötesinde Romanya ve Bulgaristan'a tam üyeliğe geçilmeden önce kişilerin serbest dolaşımı hakkının verilmiş olmasına karşın Türk vatandaşlarının serbest dolaşımı hakkında söz konusu olan görüşler serbest dolaşım konusundaki beklentilerin olumsuz seyretmesine neden olmuştur.

Gümrük Birliği Konusundaki Eğilim

Şekil 9: Örnek Kitlenin Gümrük Birliği Konusundaki Eğilimi

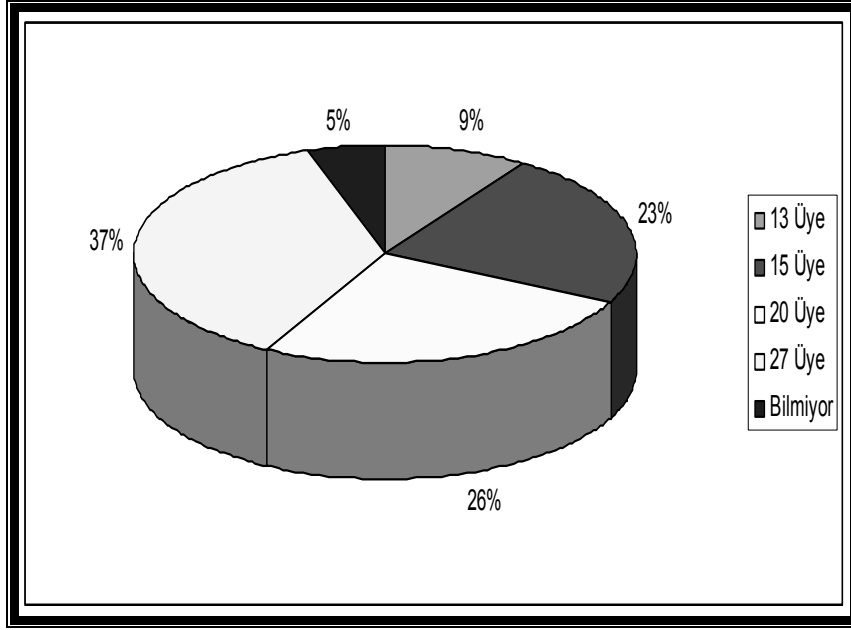

Tam üyelik kazanılmadan önce Türkiye'nin Avrupa Birliği ile gümrük birliğine girmesi sizce iyi olmuş mudur sorusuna %67 oranında hayır cevabı verilmiştir. Anketi cevaplayanların %11'i gümrük birliğine tam üyelikten önce girilmesinin iyi olduğunu kanıslendayken %20 bu konuda kararsız olduklarını %2'si de konu hakkında fikrinin olmadığını belirtmiştir. Buradan hareketle denilebilir ki halkın %67 gibi büyük bir oranı gümrük birliğinden umulan faydanın gerçekleşmediğini düşünmektedir. 1 Ocak 1996'da yürürlüğe giren gümrük birliği ile Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne olan ihracatı günümüze kadar katlanarak artmıştır. 1996'da Türkiye'nin Avrupa Birliği ülkelerine yaptığı otomobil ihracatı 200 milyon dolar iken bu rakam 2004'de 3.9 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. 2006 yılında Türkiye ihracatının %57.4 ünün Avrupa Birliği ülkelerine yapmıştır. Ancak Türkiye ihracatını bu şekilde artarken gümrük ortak gümrük tarifeleri nedeni ile ithalatını da artırmıştır. 2007 yılı içinde Türkiye'nin ihracatı 107.1 milyar dolar olurken, ithalatı ise 170 milyar doları bulmuş, böylelikle dış ticaret açığı 62.8 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. Buradan hareketle insanlar tam üye olmadan gümrük birliğine girmiş olmanın faydadan çok zarar getirdiği kanıslendadırlar.

Avrupa Birliği Bilinç Düzeyinin Ölçülmesi

Avrupa Birliği Üye Sayısı Bilinç Düzeyi

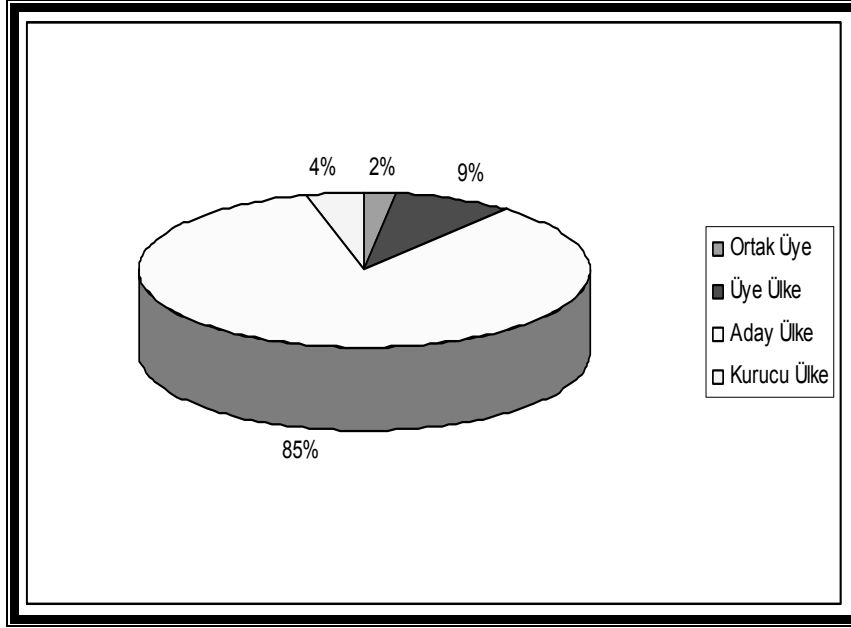
Şekil 10: Örnek Kitlenin Avrupa Birliği Üye Sayısı Hakkındaki Bilinç Düzeyi

Yapılan çalışmanın en önemli taraflarından birisi de halkın Avrupa Birliği bilinç düzeyinin ölçülmesidir. Yani Avrupa Birliği'ne üyeliğe taraf olsun ya da olmasın toplumun Avrupa Birliği hakkında ne derece bilgi sahibi olduğunun saptanması bu çalışmanın bel kemiğini oluşturmaktadır. Bu amaçla yapılan ankette kişilere ilk önce Avrupa Birliği üye sayısının kaç olduğu sorulmuştur. Elde edilen sonuçlara göre anketi cevaplayanların sadece %37'si 27 üye diyerek soruya doğru yanıt vermişlerdir. Geriye kalan %63 ise soruya öyle ya da böyle yanlış cevap vermiştir. Bu da Isparta bölgesinde Avrupa Birliği konusunda en temel bilgi olarak değerlendirilebilecek olan üye sayısının bile %63 gibi büyük bir oranla bilinmediğini göstermektedir. Bu gösterge insanların Avrupa Birliği konusundaki tutumlarının formel bilgiye dayanmaktan daha çok kulaktan dolma bilgilere dayandığının bir göstergesidir.

Türkiye'nin Resmi Statüsü Bilinç Düzeyi

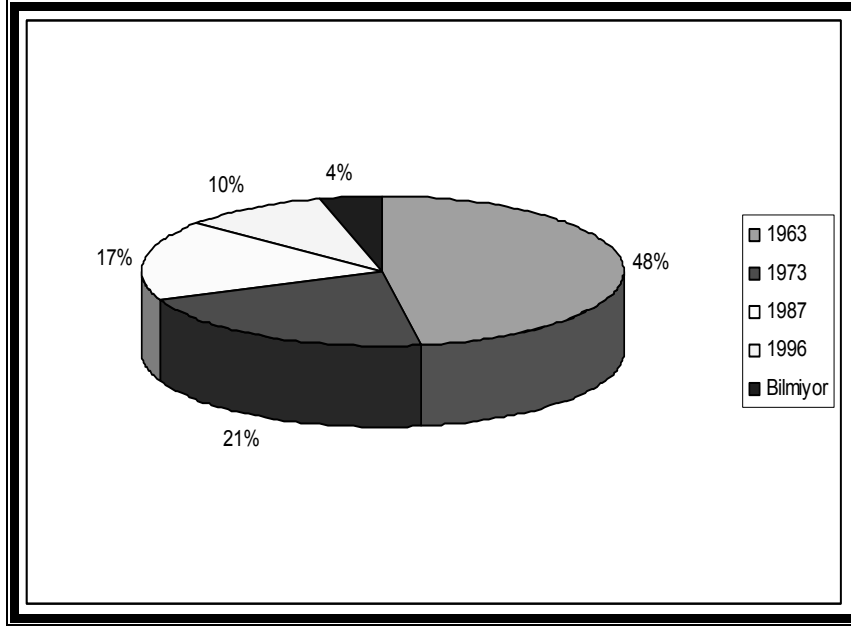
Şekil 11: Örnek Kitlenin Türkiye'nin Resmi Statüsü Bilinç Düzeyi

Yapılan çalışmada Türkiye'nin Avrupa Birliği nezdindeki resmi statüsünün ne olduğu sorulmuştur. Elde edilen sonuçlara bakıldığında insanların Türkiye'nin statüsü hakkında bilgi sahibi oldukları görülmektedir. %85 gibi büyük bir oran Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine aday ülke olduğunu bilmektedir. Buna karşısın %9 gibi bir oran Türkiye'nin üye ülke olduğu, %4 gibi bir grup Türkiye'nin kurucu ülke, %2'lik bir kitle de Türkiye'nin ortak ülke olduğu cevabını vermiştir. Ancak bu %85'lik oranın anlamlı olabilmesi için diğer grafiklerle birlikte değerlendirilmesi gereklidir. Öyle ki Türkiye'nin aday ülke olduğunu bilmekle birlikte aday ülke olmanın kendilerine tanıdığı hakların neler olduğunu bilip bilmediklerinin ölçülmesi için bu çapraz değerlendirme önem arz etmektedir.

Türkiye'nin Üyelik Başvurusu Yılı Bilinç Düzeyi

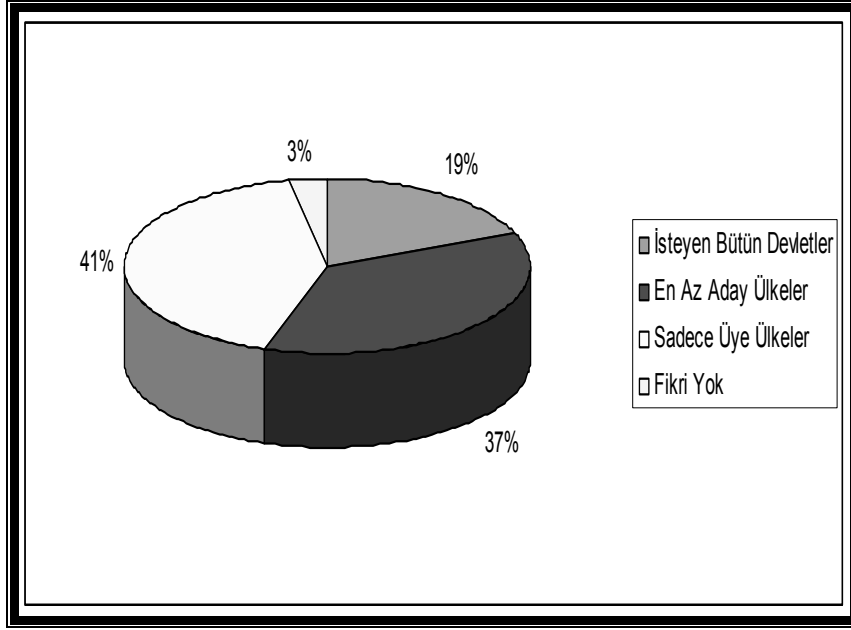
Şekil 12: Örnek Kitlenin Üyelik Başvuru Yılı Bilinç Düzeyi

Yapılan ankette insanlara Türkiye'nin ilk kez ne zaman Avrupa Birliği'ne üyelik için başvuru yaptığı sorulmuştur. Grafik 11'de insanlar %85 oranında Türkiye'nin aday ülke olduğunu bilmelerine rağmen üyelik başvurusunun yılını yalnızca %48 gibi bir oranda kişi doğru olarak bilmektedir. En iyimser tahminle bile Türkiye'nin aday ülke olduğunu bilmesine rağmen hangi yıl üyeliğe başvurduğunu bilmeyenlerin oranı yaklaşık %40'tır. Diğer bir değişle Türkiye'nin aday ülke olduğunu bilen her iki kişiden biri Türkiye'nin hangi yıl üyelik başvurusu yaptığını bilmemektedir. Bu durum da insanların Avrupa Birliği bilinç düzeyinin bilgiye dayanmaktan çok kulaktan dolma verilere dayandığına ilişkin yorumumuzu destekleyen diğer bir örnektir.

Öğrenci Değişim Programları Bilinç Düzeyi

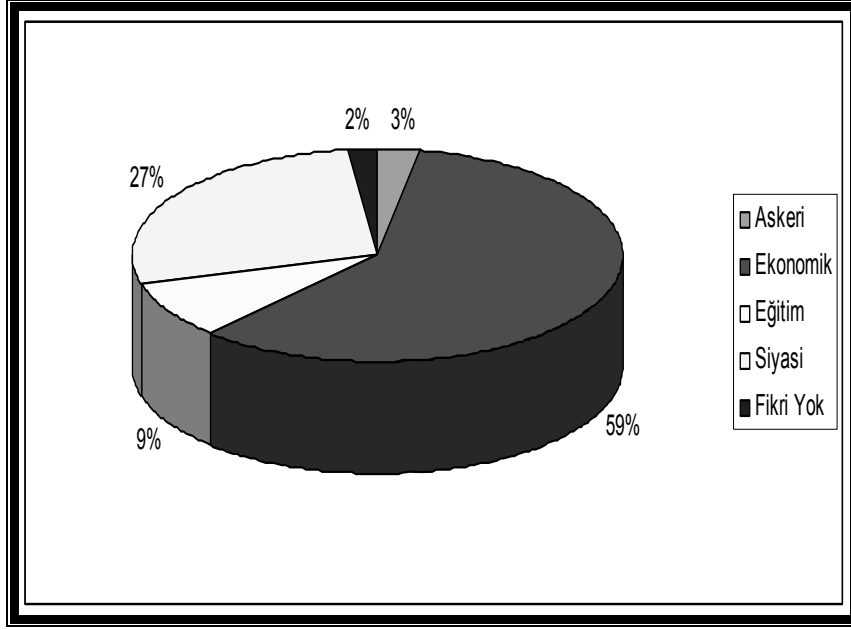
Şekil 13: : Örnek Kitlenin Öğrenci Değişim Programları Hakkındaki Bilinç Düzeyi

Yapılan çalışmada kişilere Avrupa Birliği öğrenci değişim programlarından yararlanılabilmesi için gerekli olan şartların neler olduğu sorulmuştur. Bu soruya doğru cevap verenlerin oranı yalnızca %37'dir. Zira öğrenci değişim programlarından yararlanabilmek için en az aday ülke olmak yeterlidir. Buna karşın %41 oranında bir grup bu değişim programlarından sadece üye ülkelerin yararlanabileceğini düşünürken, %19 oranından bir kesim isteyen tüm ülkelerin yararlanabileceği fikrindedir. %3'lük bir kesim ise bu konuda fikrinin olmadığını belirtmiştir. Bu sonuç da göstermektedir ki Isparta bölgesinde aday ülke olmanın sağladığı haklar konusunda toplumumuz yeteri kadar bilinçli değildir.

Çerçeve Programlar Bilinç Düzeyi

Şekil 14: Örnek Kitlenin Çerçeve Programlar Hakkındaki Bilinç Düzeyi

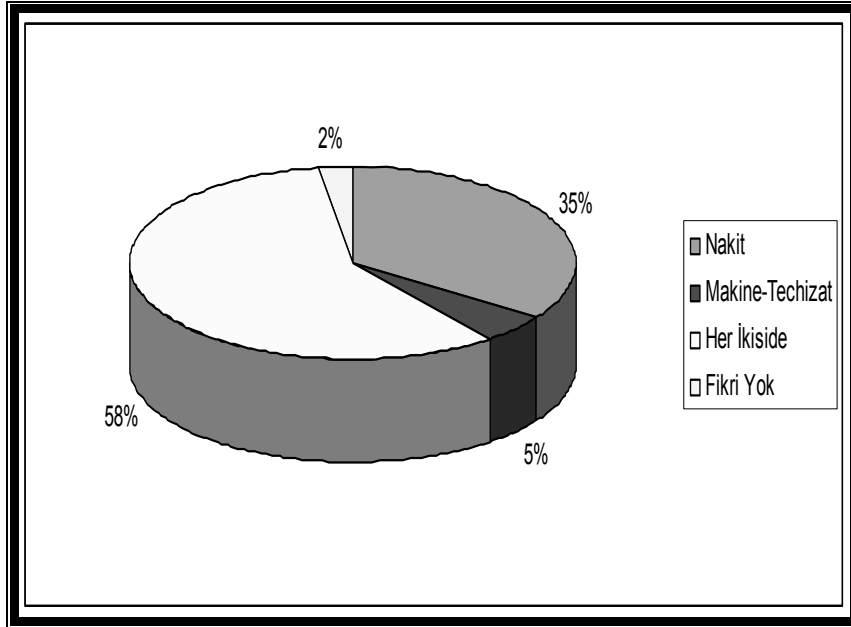
Örnek kitleye Avrupa Birliği Çerçeve Programlarının ne tür programlar olduğu sorulduğunda %59'u ekonomik, %27'si siyasi, %9'u eğitim, %3'ü askeri programlar olduğunu söylemiştir. %2'lik bir kesim ise konu ile ilgili fikrinin olmadığını belirtmiştir. Gerçekten de çerçeve programlar Avrupa'nın 2010'da dünyanın en dinamik ve rekabet gücü en yüksek bilgi ekonomisine dönüştürülmesinin bir aracı olarak görülmektedir. Bu maksat ile program çerçevesinde kurumların ve kişilerin üretecekleri yenilikçi fikirlere dayanan projeler desteklenmektedir. Bu bağlamda çerçeve programlar eğitime dayanan yenilikçi projelerin desteklendiği programlar olarak gözüke de esas amacı bilginin üretilen yenilikçi projeler ile ekonomiye kazandırılmasıdır. Bu doğrultuda çerçeve programları daha çok ekonomik programlar olarak değerlendirmek mümkündür. Bu grafikte görüleceği üzere bu insanların %59'u bu soruya doğru yanıt vermiştir. Ancak bu grafiği tek başına değil de üye sayısı ve değişim programları grafikleri ile birlikte incelediğimizde verilen bu cevabın bilgiye dayanmaktan çok halkın gözünde oluşan Avrupa Birliği imajı ile verildiği anlaşılacaktır. Zira toplumun gözünde Avrupa Birliği'nin geçmişten günümüze ekonomik refahı artıracakđı düşünölelmıştır. Diğer bir değişle Avrupa Birliği üye

sayısı gibi çok daha basit bir konuda doğru bilgi sahibi olmayan insanların bu soruya verdikleri cevap bilgiden daha çok kafalarındaki Avrupa Birliği imajına dayanmaktadır.

Bölgesel Kalkınma ve Hibe Programları Bilinç Düzeyi

Şekil 15: Örnek Kitlenin Bölgesel Kalkınma ve Hibe Programları Hakkındaki Bilinç Düzeyi

Örnek kitleye Avrupa Birliği'nin bölgesel kalkınma ve hibe programları çerçevesinde Avrupa Birliği tarafından ne tür yardımlarda bulunduğu sorulduğunda %58'lik bir kesim program çerçevesinde hem makine-techizat hem de nakit para yardımında bulunduğunu belirtmiş, %35'lik bir grup sadece nakit yardımlarda bulunduğunu söylemiş %5'lik gibi oranda ise sadece makine-techizat yardımı yapıldığını söylemiştir. %2'lik bir kitlenin konu ile ilgili bilgisi yoktur. Araştırmadan çıkan sonuç bu şekilde iken hibe programları toplumsal faydanın yaratılmasına hizmet eden proje başvurularına nakit destek sağlanarak yürütülmektedir. Başvurucular Avrupa Birliği'nin desteğini sağladıktan sonra yürütmek istedikleri projelerini hayata geçirmek için gerekli olan makine ve techizatı temin ederek projeden amaçladıkları sonuçlara ulaşmaya çalışmaktadırlar. Bu doğrultuda Avrupa Birliği yapılan proje başvurularına doğrudan herhangi bir makine techizat yardımı

yapmamaktadır. Bu çerçevede soruya doğru cevap verenlerin oranı %35 olarak görünmektedir. %65'lik diğer kesim ise soruya bir şekilde yanlış cevap vermiştir. Bu grafik de diğer grafiklerle birlikte değerlendirildiğinde ulaşılan sonuç yine aynıdır. Toplumun Avrupa Birliği konusunda var olan fikirleri somut bilgilerden çok kafalarında oluşan Avrupa Birliği imajına dayanmaktadır.

Sonuç

Başlangıçta iki büyük savaşın en önemli aktörleri olan Avrupa devletlerini ekonomik ve siyasi buhrandan kurtarmak ve 'bütünleşmiş bir Avrupa' meydana getirmek için düşünülen AKÇT, günümüzde siyasi boyutu giderek önem kazanan bir yapılanmaya öncülük etmiştir. Her ne kadar anayasa çalışmaları sırasında ABD ile benzerlik kurularak 'Avrupa Birleşik Devletleri' kuruluyor gibi iyimser bir tablo çizilse de, günümüzde AB'nin 'ekonomik dev, siyasi cüce' benzetmesine daha uygun bir görüntü içinde olduğu da bir gerçektir. Birliğin iki motor gücü Almanya ve Fransa'nın tüm girişimlerine rağmen, İngiltere'nin AB'nin ekonomik yönü ağır basan gevşek bir yapılanmaya olan ilgisi nedeniyle uzun yıllar bu durumun devam edeceği düşünülmektedir.

İlk genişleme sürecini 1972 yılında İngiltere ve İrlanda'nın üye olmasıyla gerçekleştiren birlik, en büyük genişlemeyi 1 Mayıs 2004'te 10 adayın üye olmasıyla gerçekleştirmiştir. Türkiye ise, 1959'da yaptığı topluluğa üyelik başvurusunu 1963'da yaptığı Ankara Anlaşması ile somutlaştırmıştır. O günden bugüne kadar geçen süre içerisinde birlik ile Türkiye arasındaki ilişkiler inişli çıkışlı bir şekilde devam etmiştir. Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasi ve ekonomik ortamın da büyük ölçüde etkilediği bu süreç, Ekim 2005'de Türkiye ile üyelik müzakerelerine başlamasıyla en üst düzeye çıkmıştır. Bu dönemde siyasi erkin AB'ye üyeliğe olan ilgisinin yanı sıra, Türk milletinin de Birlik konusundaki bilgisinin ve isteğinin paralellik göstermesi gerekmektedir.

Bu amaçla yapılan çalışma sırasında Isparta özelinde Türkiye'nin AB bilgi seviyesi tespit edilmeye çalışılmıştır. Verilerden elde edilen sonuca göre, halkın birlik hakkındaki bilgi düzeyi oldukça düşüktür ve tamamen ekonomik boyuta indirgenmiştir. Toplumun %47'si Türkiye'nin AB'ne üyeliğini ekonomik refaha kavuşmak için desteklediğini belirtmiştir. Bunun neticesinde Türkiye'nin aday ülke konumuna yükselmesinden sonra beklediği ekonomik katkının sağlanmadığını gören toplum %74 gibi bir oranda Türkiye'nin Birliğe tam üye olamayacağı görüşündedir.

Bunun ötesinde Isparta yerelinde araştırmaya katılan insanlar Türkiye'nin AB üyeliğini %46 oranda desteklerken %43 oranda desteklemektedir. Geçmişte yapılmış araştırmalara da bakıldığında insanların AB üyeliğine verdikleri desteğin düştüğu görülecektir. Bu durumun altında yatan nedenlerden en önemlilerinden birisi yine ekonomiktir. Çalışmaya katılan insanların %67'si Türkiye'nin gümrük

birliğine tam üye olmadan geçilmesinin Türkiye açısından iyi neticeler doğurmadığı kanısındadır. Gümrük birliğine geçildiği ilk yıllarda tam üyelik konusunda toplumda var olan iyimser tutumun gümrük birliğinin ekonomik refaha olumlu etki edeceği beklentisi olduğu düşünülecek olursa en basitinden bu beklentinin gerçekleşmemesi toplumda AB'ye var olan desteği azaltmaktadır.

Bu çalışmadan hareketle denilebilir ki insanlar Türkiye'nin AB'ye tam üyelik sürecini ekonomik beklentilerle desteklemektedir ya da desteklememektedir. İnsanların AB konusundaki bilinç düzeyleri ise oldukça düşüktür ve daha çok formel bilgiye değil kulaktan dolma bilgiye dayanmaktadır. Oysa AB'nin sunduğu fırsatlardan yararlanılması için AB konusunda toplumda var olan bilinç düzeyinin artırılması gereklidir. Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği sürecinin sonucu ne olursa olsun şunda aday ülke olması nedeni ile elde etmiş olduğu bir takım haklar ve fırsatlar vardır. Değerlendirilmeyi bekleyen bu fırsatların mümkün mertebe kulaktan dolma bilgiye dayanan önyargılı yaklaşımlardan uzak durularak değerlendirilmeye çalışılması Isparta yerelinden öte Türkiye açısından da önemlidir. Bu nedenle gerek Isparta yerelinde gerekse Türkiye genelinde AB ve sunduğu fırsatların doğru kitleye doğru zamanda ve yöntemle anlatılması ve bu konudaki bilinç düzeyinin artırılması gereklidir.

